

ב"ה

גָּלִירְבָּתְ לְעֵדָן בַּפְרָשָׁת הַשְׁבָּרָע
עֲרוֹכִים בַּיָּדִי נִמְמָה לִיבּוּבִין
שָׁנַת הַאַחַת עֶשֶׂר
יְוָלָעָי מִסּוֹד תְּרוּהָ וְהַשְׁכָּלה לִמְבָרְגָּרִיכְ וְלִנְעָר
הַסְּתָדָרוֹת נְשִׁי מִזְרָחִי בְּאַמְרִיקָה

י"ג פסוק מ'

כא (תש"ב)

מ. וּמֹשֵׁב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִשְׁבּוּ בְמִצְרָיִם שְׁלָשִׁים שָׁבָה וְאֶרְבָּעָ מִאוֹת שָׁבָה

א. מִגְילָה ט' ע"ב: מעשה במלמי המלך שכנס שבעים ושנים זקנים וחכמים בשבעים
ושנים בתים ולא גלה להם על מה כי בסוף ונכנס אצל כל אחד ואחד מהם ואמר
לهم: "כחובו לי תורת משה רבכם". נתן הקבה"ו בלב כל אחד ואחד עצה והחסכיהם
כלם לדעת אחת וכחובו לו: "אלוהים בלא בראותם...". (והולך ומונה כל המקומות
ששנו לתלמידי המלך ומביא בינהיהם) "ומושב בניי יישבו במצרים ובשאר
ארצאות ארבע מאות שבה".

(ווע' גליון בראשית תש"ג שאלת א
" " ואחתבן תש"י)

הסביר למה שננו הטבעים את פסוקנו, מה חקנו בשינויים זה?

ב. רשות מ' ד"ה אֲשֶׁר יִשְׁבּוּ בְמִצְרָיִם; ד"ה שְׁלָשִׁים שָׁבָה וְאֶרְבָּעָ מִאוֹת שָׁבָה
ראב"ע בראשית ט"ו י"ג ד"ה ארבע מאות שבה
רמב"נ " " " " כ"ג ייחיה זרעך

רמב"ם מתוך אגדת תימן: אבל מה שזכרתי מדבר הקצים... תחילה מה שיש לעילין
כך דעתך, שחקץ על דרך האמת לא יתכן לשום אדם לדעתו לעולם, כמו שבאר דניאל
ואמר (דניאל י"ב) "כִּי טהוּמִים וְחַטֹּמִים הַקְּבָרִים עַד עַת קֶזֶב..." זכר באדר
הקבאה"ו על ידי נבייאיו, שקדת בני אדם יחשכו קצים לטשיך ויזערכו הקצים ולא
תקיימו ואומר: אל יעניבו אתם, אם לא עללה השבונת, אבל כל מה שייסיף
להתאזר, הוסיף בור תקויה! שכן אמר חבקוק (ב' ג') "אם יתמהמה חכה יו, כי
בא יבוא ולא יאחר".

ודע שהקץ שבארו הקבה"ו בבבואר בעבין גלוות מצרים, שאמר (בר' ט"ו י"ג)
"וועבדות וענוו אותם ארבע מאות שבה" לא בודעה אמתו, ונפל בו ספק: מהם
מי טסביר, ארבע מאות שנה עליה משעה שירד יעקב אבינו למצרים... ואחרים
חשבו אותה משעה שנאמרה נבואה זו לאברהם אבינו והוא עמד בין הבתרים,
וכشملאו ארבע מאות שנים למועד בין הבתרים יצאו מצרים קצת, בני ישראל
קודם שעמד משה רבנו שלשים שנה, ועליה בדעתם, שכבר חם הקץ - והרגום המצרים,
והכידתו על יטראל השבעוד. כן הודיעו חכמים. ועל האנשים החם אשר טעו
בחשבורן ודמו, שכבר באה הגואלה ויצאו, אמר דוד: (מלחינים ע"ח) "בני אפרים
מושקי רומי קשת הפקו ביום קרבן".

והקץ האמתי היה ארבע מאות שנה מטנולד יצחק, טהו זעם אבדם, ואמר יתברך
(בר' ט"ו) "כ"ג ייחיה זרעך באך לא להם וועבדות וענו אותם ארבע מאות
שנה". ובזמן הנLIGHTו יטלטו בהם ויטעבדו בהם ויגיעו. כן הוא פירוט
הפסוק, והיו ארבע מאות שנה לגדות ולא לטבעוד.

ולא התבادر זה עד טעם הנבניה הגדול ונמצא, טמיום טנולד יצחק עד שייאזר
מצרים ארבע מאות שנה בטנה.

וاثה דן מקץ זה קל וחומר: ומה הקץ הזה ינודע זמן. והתבادر - לא ידועהו,
כל שכן הקץ הזה הארוך, שפחדו הנבאים וחרדו מרוב ארכיותו, עד שאמר דוד
על דרך התהילה: (תהלים פ"ה) "העלום תאנף בנו, תמשוך אף לדוד ודדור?!"

רמב"נ מ"ב ד"ה ליל חמוריים... ועוד אבוי אומר, כי הפטש המחוור מן הכל
הווא שגאנדר, כי הגזרה היתה ארבע מאות שנה מן היום ההוא (ברית בין הבתרים)
וחסלושים טנה הם תוספתי עליהם בעבור הדור ההוא. כי אכ' בגזר על האדם
בחטאו גלות וענוי טנה או שנתים והוא יוסיך על גנטאך - פחח, יזסיפו עליו
שבע על חטאינו וגלות ניסודין בחנות-דבבות, אין ענשו הראשו הבטהה לו,
שלא יעבד בעון שיעשה עוד.

והנה היה על אביהם אבינו גזרה, שהיה זרעו גור בארץ לא להם ארבע שנים ושלא יטבבו הבנה עד דור רביעי . . . . . ואין טום הבטהה שלא גרים החטא לבטלה . . . . ומין הידוע שהיו ישראל במצרים רעים וחטאיהם מאד ובטלו גם המילה דתביב (יחזקאל כ, ח): "וימרו כי ולא אבו לשמע אליו, איש טקוצי עיניו לא הטיליכו, ואת גולוי מצדים לא עזבו ואומר לטפוך חמתך עליהם בתוך ארץ מצרים"; ובתביב (יהושע כ, ד): "והיסרו את אלהים אלה עבדו אבותיכם בארץ מצרים ובעבר הנהר - ועבדו את ד' זו" ועל כן ארץ (חווארך) גלוותם שלשים שנה . . . . ולמה יהיה קסה על הראשוניים לפרש, כי נתארך גלוותם על הארץ טלושים שנה, והנה נתארך עליהם ארבעים טנה בחטא המרגלים, כי כל הארבעים ההם היה להם עבוי, כמו שאמר "וזכרת את כל הדרך אשר חולייך ח' אלוהיך ארבעים טנה במדבר למן ענותך" (דברים ח, ח) ומהם גלוות טליתם "בארץ לא להם" - רק לנחשת שרכ ועקרב; ולא נתקיים בהם "זדור רביעי יטבבו הבנה", כי בארבעים שנה כתחלף כל הדור הוא בודאי - אבל החטאיהם גרמן הכל.

ואפשר שיהיה זה סבת בני אפרים טיצאו שלוחים שנה קודם לביאת משה רבנו וכמו שהזכירו הרבהינו, כי הם מנו ולא טעו "זעונותינו ילכדונו את הרשע" (משל ה, כ"ב), והקביהו ימחייב לנו על כל חטא ושגיאה.

1. מה השאלה שאותה משלדים כל הנ"ל לתרץ?

א2. מה בין ראמ"ע לרמב"ן (בבראשית ט, ט) בישוב הקשי הנ"ל?

3. כמה שונה הרמב"ן בדבריו במקומנו מכל המפרשים שהבנו (וגם מדברי הרמב"ם באגדת תימן)?

4. הסבר את המקומות הבאים מתוך דברי הרמב"ן:

- (א) "יוסיפו עליו שבע על חטאינו"
- (ב) "ולמה יהיה קסה על הראשוניים לפרש"
- (ג) "סאין עבשו בראשון הבטהה לו, טלא יענט . . . ."
- (ד) "ואין טום הבטהה, שלא גרים אחטא לבטלה"

5. הבא הוכחה מספר בראשית לדעתך תמדבא בדבדי הדמביין המובאים ב(ג), ו(ד)?

6. מי מביאיבו מציג ופרש את הרעיון המובה בדברי הרמב"ן האחראוניים (ד)?

7. מהו עניין "בני אפרים" המוזכר בדברי הרמב"ם ורמב"ן כאן. (עיין לוח תחלים ע"ח ט, ורש"י טמ!)

" . . ." דברי הימים א, ז, כ"כ-כ"א ורד"ק טמ!

8. מה ההבדל בין הרמב"ם (באגדת תימן) ובין הרמב"ן כאן בתפישתם את עניין בני אפרים. ולשם מה מזכיר כל אחד מהם (הרמב"ם ורמב"ן) את בני אפרים?

יש לשלוח מסובות ושאלות לנחמה ליבוביין, קרית משה, ירושלים.